

ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В статті наведено поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, її основні характеристики та умови забезпечення. Проаналізовано рівень прибутку підприємств України. Розглянуто організаційні та функціональні аспекти фінансового управління в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств та на основі їх узагальнення визначено завдання такого управління.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, фінансове управління, фінансовий аналіз, фінансова служба, функціональний фінансовий менеджмент, інституційний фінансовий менеджмент.

KOVAL'CHUK N. O.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

TASKS OF FINANCIAL MANAGEMENT OF DOMESTIC ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THEIR FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY

The concept of financial and economic security as its internal balance, resistance to the negative impact of any threats, high adaptability to changing environmental conditions and ability to provide financial and business interests on the basis of the implementation of corporate rights holders and investors is defined in the article. The basic terms of financial and economic security, the main of which a high degree of harmonization and coordination of the financial interests of the company with the interests of the environment and the interests of its staff, balance and complexity of financial instruments and technologies used in the enterprise, the constant and dynamic development of the financial system (subsystem) company. The level of profit of domestic enterprises, which showed an increase in the share of profitable enterprises. However, the overall financial performance of the Ukraine - damage that poses a threat to financial and economic security. The necessity to create security in the Ukraine and the main lines of their financial work investigated the functional aspects of financial management. Based on the research findings generated as specifying tasks of financial management at the domestic enterprises to ensure their financial and economic security.

Keywords: financial and economic security, financial management, financial analysis, financial service, functional financial management, institutional financial management.

Постановка проблеми. Здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства передбачає безупинний процес кругообігу капіталу. Як наслідок змінюється структура активів і джерел їхнього фінансування, наявність і потреба у фінансових ресурсах, в цілому фінансовий стан підприємства, особливо в сучасних нестабільних умовах господарювання. Фінансова складова на підприємстві потребує точної оцінки її стану для впровадження нових або підтримання старих ефективних методів управління з метою попередження настання фінансової кризи, збереження належного рівня фінансової стабільності, тобто забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. Це неможливо без чітко налагодженої системи фінансового управління, першочерговою ланкою якого є постановка цілей та завдань такого управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання фінансово-економічної безпеки стають дедалі актуальнішими і досліджуються великою кількістю вчених, зокрема вагомий внесок у дослідження даних питань зробили Ареф'єва О.В., Барановський О.І., Белоус Н.Д., Бланк І.О., Васечко Л.І., Горячева К.С., Донець Л.І., Єрмошенко М.М., Ілляшенко С.Н., Картузов Є.П., Карковська В.Я., Терещенко О.О., Пастернак-Таранушенко Г.А. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Варто відмітити, що в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств України необхідно звернути увагу як на функціональний, так і на інституційний аспект фінансового менеджменту. Тобто потребує більш детального дослідження такий аспект як завдання фінансових служб вітчизняних підприємств в процесі управління їх безпекою.

Формулювання цілей. Фінансово-економічна безпека є одним із основних об'єктів фінансового управління. З огляду на це необхідно виділити наступні цілі дослідження:

- визначення ролі управління фінансово-економічною безпекою на вітчизняних підприємствах;
- аналіз ефективності діяльності підприємств України;
- дослідження функціональних та інституційних засад такого управління;
- формулювання висновків дослідження в напрямку конкретизації завдань фінансового менеджменту у сфері забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємств України.

Виклад основного матеріалу. В умовах політичної та економічної нестабільності в Україні важливим є питання вироблення інструментів антикризового управління підприємств, оскільки ситуації, які складаються в діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання, можуть бути найрізноманітнішими, тому

це вимагає управлінців діяти відповідно до нестандартних, кризових ситуацій, використовуючи специфічні інструменти управління. За січень-червень 2016 року 35,1% від загальної кількості вітчизняних підприємств отримали збиток, що свідчить про необхідність більше уваги звертати на питання запровадження механізмів забезпечення фінансово-економічної безпеки саме на рівні суб'єктів підприємництва, і це підтверджується тим, що діяльність цих підприємств пов'язана зі значною кількістю ризиків і нестабільністю як внутрішнього, так і зовнішнього їх середовища.

Адже фінансово-економічна безпека підприємств характеризується внутрішньою збалансованістю, стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, високим рівнем адаптованості до мінливих умов зовнішнього середовища та їх здатність забезпечувати фінансово-господарську діяльність на основі реалізації інтересів власників корпоративних прав та інвесторів [1].

Досягнення такого стану можливе лише за належного рівня організації фінансового менеджменту підприємств України, що неможливо без чіткого формування цілей і завдань такого управління.

Фінансово-економічна безпека на підприємстві повинна мати комплексний, системний характер і складатися з комплексу взаємопов'язаних організаційно-правових заходів, що здійснюються спеціальними службами, підрозділами підприємства. Такі заходи спрямовані на захист життєво важливих інтересів працівників підприємства від реальних або потенційних загроз для забезпечення успішного фінансово-економічного розвитку самого підприємства.

Важливим організаційним аспектом забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств є формування системи безпеки і насамперед створення її органів (суб'єктів). Служба безпеки залежить від розмірів підприємства, його економічних, фінансових, виробничо-технічних, інформаційних, інтелектуальних, професійних, організаційних та інших можливостей. Як показує досвід, малі підприємства найчастіше користуються послугами зовнішніх спеціалізованих приватних організацій: консалтингових, охоронних, інформаційних та ін. Середні підприємства можуть використовувати комбіновану систему безпеки, з одного боку, в разі потреби одержувати послуги від зовнішніх організацій, з іншого - активно спиратися на можливості своїх служб і підрозділів. Для великого підприємства доцільно створити своєю власну службу безпеки [2].

Якщо на підприємстві не створений спеціалізований підрозділ (відділ, служба) фінансово-економічної безпеки, функції управління фінансово-економічною безпекою підприємства виконуються його власником чи керівником або фінансово-економічним, маркетинговим та юридичним відділами. У такому випадку часто виникають проблеми координації роботи усіх структурних підрозділів підприємства щодо захисту його фінансово-економічних інтересів розмежування обов'язків, повноважень і відповідальності у сфері фінансово-економічної безпеки.

Структура служби фінансово-економічної безпеки підприємства може бути різною. На невеликих та середніх за обсягами фінансово-економічної діяльності підприємствах служба фінансово-економічної безпеки може складатися з двох підвідділів: аналітичного та оперативної роботи, на середніх та великих структура служби фінансово-економічної безпеки складається з окремих відділів (секторів), які забезпечують виконання певних функцій управління або захист об'єктів безпеки.

При цьому високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища та інтересами його персоналу є однією із умов забезпечення фінансової стабільності, а, отже, і важливим завданням фінансових служб підприємства.

Необхідно відмітити ще й такі умови забезпечення фінансової безпеки підприємства, як:

– наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії і завдань;

– збалансованість і комплексність фінансових інструментів і технологій, які використовуються на підприємстві;

– постійний і динамічний розвиток фінансової системи (підсистеми) підприємства [3].

Одним із механізмів фінансового управління, який дозволяє керівництву своєчасно реагувати на невинні зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, аби підтримувати належний рівень фінансово-економічної безпеки підприємства є фінансовий аналіз [4]. Недоліком організації фінансової роботи підприємств України є недостатня увага даному напрямку фінансової роботи, що зумовлено, в першу чергу недостатністю фінансових ресурсів, особливо на малих підприємствах, а також недостатньою кваліфікацією кадрів.

Для оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємства доцільніше використовувати наступні показники: ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності, оцінки прогнозу банкрутства. Разом з тим, розпорошеність показників, якими оцінюється економічна надійність підприємства, значно ускладнює процес прийняття рішення щодо оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємства. Це обумовлює бажання підприємств для оцінки стану фінансово-економічної безпеки використовувати один критерій, яким, частіше за все, виступає запас фінансової стійкості.

В сучасних умовах господарювання підприємствам притаманна самостійність, тобто власна відповідальність за результати фінансово-господарської діяльності, стан платіжної дисципліни, що збільшує

ймовірність настання фінансових ризиків, а це, в свою чергу, може негативно позначитись на стабільності діяльності підприємства, тобто загрозувати його фінансово-економічній безпеці.

Саме тому при організації фінансового управління важливу роль відіграє функціональний аспект фінансового менеджменту. Завдання фінансового управління щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства залежать від фінансового стану конкретного підприємства, рівня його конкурентоспроможності та здатності протистояти зовнішнім загрозам. Проте одним із найінформативніших показників ефективності діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є фінансовий результат у формі прибутку або збитку.

Інформація щодо обсягу прибутку (збитку) вітчизняних підприємств відображає табл. 1. Таблиця складена за даними Державної служби статистики України [5].

Таблиця 1

Чистий прибуток (збиток) підприємств

Рік	Чистий прибуток (збиток), млн грн.	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн грн.	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн грн.
2011	67797,9	63,5	208896,3	36,5	141098,4
2012	35067,3	63,0	210607,6	37,0	175540,3
2013	-22839,7	65,0	179259,6	35,0	202099,3
2014	-590066,9	65,5	202704,5	34,5	792771,4
2015	-373469,0	73,3	352879,7	26,7	726348,7

За період 2011–2015 років можна відмітити позитивну тенденцію до збільшення питомої ваги підприємств України, які одержали прибуток, у загальній їх сумі. Разом з тим, у 2015 році на відміну від 2013 року загальний результат вітчизняних підприємств відображає сума збитку – 373469 млн грн, що свідчить про значні збитки окремих із них. Якщо у 2011 році загальний чистий прибуток підприємств України становив 67797 млн грн, то у 2015 році загальний збиток становив 373469 млн грн.

Враховуючи, що прибуток є одним із важливих індикаторів фінансово-економічної безпеки підприємства, важливим завданням фінансового управління на вітчизняних підприємств є збільшення рівня прибутковості, що можливе за оптимізації рівня витрат, зокрема собівартості продукції.

Окрім підвищення рівня прибутковості одним із важливих завдань антикризового фінансового управління підприємств України є:

- діагностика наявних проблем;
- загальне формулювання цілей та розробка антикризової стратегії;
- оперативне планування;
- прийняття рішення та реалізація планів;
- внутрішній та зовнішній контроль;
- рапортування (рекомендації щодо корекції планів та діяльності) [6].

Висновки. Узагальнюючи значення фінансового управління для забезпечення фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств варто виокремити наступні завдання такого управління:

- створення служб фінансово-економічної безпеки та належний рівень організації їх фінансової роботи;
- формулювання чітких цілей та інструментів досягнення фінансової стабільності;
- забезпечення належної уваги аналітичній складовій фінансового управління з метою уникнення або зменшення дії фінансових ризиків;
- забезпечення високої конкурентоздатності продукції, товарів та послуг на основі запровадження ефективного управління на підприємстві;
- мінімізація собівартості продукції як резерву зниження витрат підприємства, у тому числі за допомогою використання новітніх методів контролінгу;
- максимізація рівня прибутку та показників ефективності діяльності підприємства та основних індикаторів рівня їх фінансово-економічної безпеки.

Слід відмітити, що організація фінансової роботи на підприємствах та завдання фінансового управління залежать від специфіки діяльності окремих із них, адже склад і структура системи фінансово-економічної безпеки підприємства залежать від виду його діяльності, організаційно-правової форми власності, масштабів діяльності, ступеню використання нових технологій. Тобто під час побудови системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві слід враховувати специфіку його діяльності та загрози його нормальному функціонуванню і розвитку.

Література

1. Ковальчук Н.О. Підходи щодо оцінювання фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств / Н.О. Ковальчук, А.Г. Корбутяк // Бізнес-інформ : науково-практичний журнал. – Харків, 2014. – № 2. – С. 89–99.
2. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
3. Картузов Є.П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є.П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – Київ, 2012. – № 8(134). – С. 172–181.
4. Карковська В.Я. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / В.Я. Карковська. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/22399/1/16-Karkovska-31-32.pdf>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління підприємств : монографія / О.О. Терещенкою. – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.

Надійшла 03.10.2016; рецензент: к. е. н. Гаватюк Л. С.